

TALABALARNING IJTIMOY-MADANIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

MUSAEVA UMIDA XOLMATJONOVNA

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI O'QITUVCHISI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15379857>

Annotatsiya. Ushbu maqolada shaxslararo va professional muloqotda madaniyatlararo muloqotga hissa qo'shish, yosh avlodni o'zaro tushunish ruhida tarbiyalash hamda oliy ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashning samarali yo'llarini izlash masalalari yoritilgan. Ushbu jarayon tizimli, shaxsiy, faollik, paradigma, kompetensiya va boshqa yondashuvlar nuqtai nazaridan tahlil qilinadi hamda ularni o'zgartirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyasini shakllantirish tizimining dinamikligi – bu jarayonning doimiy o'zgarishi, yangi mazmun bilan to'ldirilishi masalalariga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy-madaniy, kompetensiya, tizim dinamikligi, tizimli yondashuv, shaxsiy yondashuv, faollik, paradigma, madaniyatlararo muloqot.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 21 iyundagi “Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” gi PQ-289-son qarorida pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalarini tizimli rivojlantirish va ularda boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, ilg'or xorijiy tajribalarni joriy qilgan holda zamonaviy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, yuqori malakali professional kadrlar tayyorlashni yangi bosqichga ko'tarish vazifalari belgilab berilgan [1].

Axborotdan foydalanish va unga kirish, saqlash va tarqatishda turli xil yondashuvlarga asoslangan axborot ijtimoiy munosabatlarining paydo bo'lishi raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan bog'liq edi. Raqamli texnologiyalarning texnik imkoniyatlari deyarli butun dunyo bilan shaxslar va shaxslar guruhlar o'rtasida tezkor aloqa va interaktiv o'zaro aloqalarni rivojlantirishni ta'minladi.

Talabalar zamonaviy axborot jamiyatini rivojlantirishning asosiy salohiyatidir. Mamlakat kelajagi yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish bilan bog'liq. Shu sababli, ta'limniraqamlashtirish zamonaviy oliy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida tan olingan bo'lib, talabalarning zamonaviy sharoitlarda muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo'lgan shaxsiy fazilatlari va kompetençiyalarini rivojlantirishga, kelajakdagi kasbiy faoliyatda ongli poziciya va xulq-atvorni shakllantirishga qaratilgan.

Adabiyotlarning tahlili raqamli texnologiyalar talabalarning tashabbuskorligi, mustaqil faoliyati, ta'limni raqamlashtirishning muhim masalalarini hal qilishga qaratilgan maxsus texnologiya ekanligini ko'rsatadi. Ta'lim tizimini har tomonlama modernizatsiya qilish ta'limni raqamlashtirishning yangi imkoniyatlari tufayli butun o'quv jarayonining samaradorligi va natijadorligini oshirish bilan bog'liq [7].

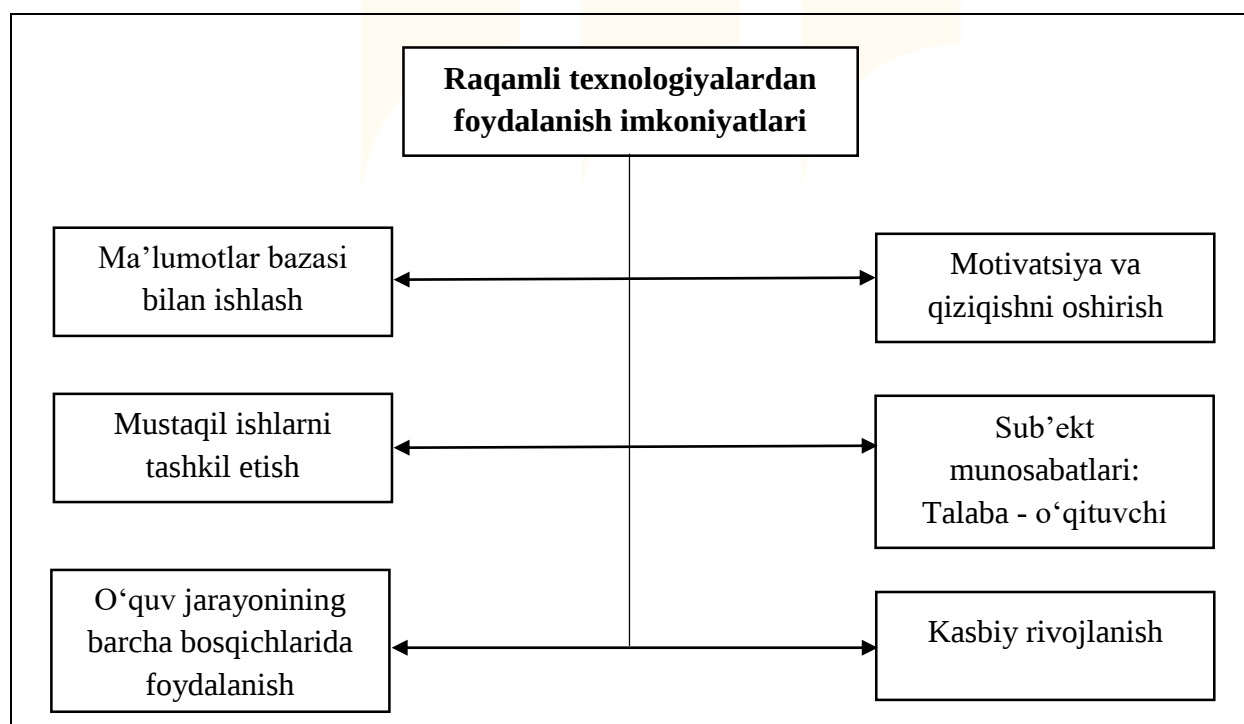
Raqamlashtirish – bu zamonaviy AKT va rivojlangan infratuzilmadan foydalanish orqali talabalarning axborot ehtiyojlarini qondirish asosida axborot resurslarini shakllantirish va ulardan foydalanish uchun maqbul, ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-texnik shart-sharoitlarni yaratish jarayoni.

T.A. Lavinaning fikriga qo'shilib, shuni ta'kidlaymizki, bugungi kunda ta'limni

raqamlashtirishning maqsadli tashkil etilgan jarayoni sharoitida oliy ta'limning raqobatbardoshligi omillaridan biri – bu ta'lim sohasidagi barcha vazifalarni hal qila oladigan professor-o'qituvchilar va boshqa mutaxassislarning mavjudligi. O'qituvchilar tarkibi raqamli texnologiyalarning imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish asosida ta'limni yangilash, modernizatsiya qilish g'oyalarining tashuvchisi sanaladi[7].

T.A. Lavinaning asarlari asosida biz bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetençiyasini shakllantirishga samarali ta'sir ko'rsatadigan raqamli texnologiyalar imkoniyatlarini sanab o'tamiz: foydalanuvchining raqamli texnologiyalar bilan dialog aloqasi; ijtimoiy-madaniy ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish; ijtimoiy-madaniy bilimlarni grafik talqin qilish; ijtimoiy-madaniy bilimlarni kompyuterda modellash, o'rganilayotgan ijtimoiy-madaniy ob'ektlar, ularning o'zaro munosabatlari, hodisalari, jarayonlari; arxivlash, katta hajmdagi ijtimoiy-madaniy ma'lumotlarni unga oson kirish imkoniyati bilan saqlash, uni uzatish, takrorlash; axborot olish jarayonlarini raqamlashtirish; ilmiy-uslubiy ta'minot jarayonlarini raqamlashtirish, o'quv faoliyatini tashkiliy boshqarish va ijtimoiy-madaniy bilimlarni o'zlashtirish natijalarini nazorat qilish.

Pedagogik amaliyotda raqamli texnologiyalar imkoniyatlarini o'rganish bo'yicha mavjud tajribani hisobga olgan holda, biz bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetençiyasini shakllantirish uchun raqamli texnologiyalarning pedagogik salohiyatini aniqlaymiz: bu ma'lumotlar bazalari bilan ishlash, mustaqil ishlarni tashkil etish, talabalar o'rtasida motivatsiya va qiziqishni oshirish, o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi sub'ektiv munosabatlar, o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish kabi imkoniyatlardan iborat (2-rasm).

2-rasm. Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetençiyasini shakllantirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari

Raqamli texnologiyalardan foydalanishning asosiy imkoniyati ma'lumotlar bazalari bilan ishlashdir. Ma'lumotlar bazalari deganda, o'qituvchi tomonidan keyinchalik kompyuter

texnologiyalaridan foydalangan holda sinfda foydalanish uchun kiritilgan ma'lumotlar tushuniladi [141]. Ma'lumotlar bazalari ma'lum bir mavzu bo'yicha qo'shimchalar kiritilmaydigan axborot tizimlari (lug'atlar, ensiklopediyalar) bo'lgan bilimlar bazasidan farqli o'laroq, axborot qatoriga turli xil matnli yoki illyustrativ ma'lumotlarni kiritishi mumkin.

Raqamli texnologiyalarni o'qitishning barcha bosqichlarida qo'llash mumkin: tushuntirishlar, konsolidatsiya va nazorat — va agar ular asosiy didaktik tamoyillarni qondirsa, boshqa texnologiyalar bilan muvaffaqiyatli birlashtiriladi, ya'ni texnik-iqtisodiy, izchillik, uzluksizlik, o'rganilgan materialga muvofiqlik [4]. Raqamli texnologiyalardan foydalanishning muvaffaqiyati ko'p jihatdan texnologiya o'qituvchisini to'g'ri tanlash, shuningdek, undan foydalanish bosqichini to'g'ri tanlash bilan belgilanadi.

Xulosa: Ijtimoiy-madaniy kompetençiyani shakllantirish uchun raqamli texnologiyalarning pedagogik salohiyati talabalarni rag'batlantirishga yordam beradi, chunki ular o'quv jarayoniga xilma-xillikni olib keladi. O'qituvchi tomonidan dasturchi bilan hamkorlikda yozilgan, grammatik yoki leksik tuzilmalarni ishlab chiqishga mo'ljallangan dasturlar zerikarli o'quv jarayonini texnologiya bilan qiziqarli raqobatga aylantiradi. Talabalar bilan ishlash va ularni raqamli texnologiyalardan foydalangan holda o'zlarining chet tillari loyihalarini yaratishga jalb qilish ularga mustaqil ijodiy faoliyatga qiziqishni shakllantirish va kelajakdagi kasbiy va pedagogik faoliyat haqidagi g'oyalarini kengaytirish zarurligini anglash imkonini beradi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-yil, 6-son, 70-modda. <https://www.lex.uz/uz/docs/-3107036>
2. Richard E. Boyatzis, David C. McClelland. For The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences Volume IV: Clinical, Applied and Cross-Cultural Research. December 5, 2016.
3. J. Raven (1984). Competence in Modern Society: Its Identification, Development, and Release. UK, p.220.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – 340 с.
5. Musurmonova O. Pedagogik texnologiyalar – ta'lim samaradorligi omili. Monografiya. – T.: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. – 184 b.
6. Колова С.М. Формирование социокультурной компетентности будущих специалистов. Дис. ...канд. пед. наук. – Челябинск, 2002. – 190 с.
7. Елизарова Г. В. О природе социокультурной компетенции [Текст] // Слово, предложение и текст как интерпретирующие системы. Studia Linguistica, 8. СПб.: Тригон, 1998. – С. 25–31.
8. Бердиева Х. Б. Развитие социокультурной компетентности у будущих учителей начальных классов // Педагогическое образование и наука. – 2020. – №1. – С. 128–131.